

Projektpræsentation

Grammatiske relationer i sætninger og nominalsyntagmer

– en tværsproglig analyse med tværteoretisk tilgang.

(Delområde 3.1 i den overordnede projektbeskrivelse)

Indholdsfortegnelse:

1.1 Begrebsdefinition: - Argumentstruktur vs. grammatiske relationer:.....	2
1.2 Projektets sigte er at undersøge følgende:.....	3
1.3 Dette gælder f.eks. følgende konstruktioner:.....	3
1.4 Sprogene:.....	4
1.5 Den kanoniske argumentstruktur i SVO-sprog:.....	5
2.1 Argumentstruktur (Distribution):.....	6
2.2 Sammensatte DP'er:.....	8
3.1 Argumentstruktur (Manifestation):.....	9
4.1 Diateseformer som passiv- og kausativkonstruktioner:.....	10
4.2 Kausativkonstruktioner:.....	10
4.3 Pronominalisering af kausativkonstruktioner:.....	10
4.4 Passivkonstruktioner:.....	11
4.5 Upersonlige konstruktioner:.....	11
Bibliografi:.....	12

1.1 Begrebsdefinition: - Argumentstruktur vs. grammatiske relationer

”Det franske sprog” (fremover DFS¹) definerer de grammatiske relationer som bindeleddet mellem det semantiske og det pragmatiske niveau i sætningen:

Semantiske relationer: Agent – Prædikat – Patient

Grammatiske relationer: Subjekt – Verbum – Objekt

Pragmatiske relationer: Tema – Rema
(DFS 1996; 34-35)

Grammatiske relationer udtrykkes gennem:

- ledstilling
- kasus
- kongruens (Croft 1991; 26).

Grammatiske relationer hører ind under begrebet argumentstruktur. Verbet (eller andet valensbærende prædikat) indeholder – i kraft af sin valens – forskrifterne for argumentstrukturen eller sætningsopbygningen:

Transitivitet: hvor mange argumenter?

→ Kasus: hvilke ledfunktioner?

→ Semantiske roller: hvilken type argumenter?

1) Form:

- Syntaktisk form (ledstilling).
- Morfologisk form (kasusmarkering og kongruens).

2) Funktion:

- Grammatiske ledfunktioner (subjekt, objekt...).
- Semantiske roller (agent, patient...).

Der er ikke altid en 1-til-1 korrespondance mellem grammatisk struktur og semantisk struktur, da det ellers ikke ville være nødvendigt at skelne herimellem.

¹ Herslund, Michael (Red.) (1996).

1.2 Projektets sigte er at undersøge følgende:

- 1) *Hvor* placeres leddene i hhv. sætninger og nominalsyntagmer? (**Distribution**)
- 2) *Hvordan* realiseres leddene i hhv. sætninger og nominalsyntagmer? (**Manifestation**)

I den forbindelse er det interessant at undersøge:

- Tendenser, generelle principper eller individuelle parametre der styrer de observerbare forskelle og ligheder i sætninger og nominalsyntagmer på tværs af sprogene?
- Konstruktioner hvor leddene manifesteres ”atypisk” og/eller placeres afvigende fra den kanoniske ledrækkefølge for SVO-sprog².

1.3 Dette gælder f.eks. følgende konstruktioner:

Hybrid-kategorier:

- Nominaliseringer (”subjektiv genitiv”, ”objektiv genitiv” og sammensatte nominalsyntagmer).
- Infinitte verbalsyntagmer (infinitiv³, præsens participium, gerundium og perfektum participium).

Diateseformer:

- Passivkonstruktioner
- Kausativkonstruktioner.
- Upersonlige konstruktioner.

² Dvs hvor der f.eks ikke er sammenfald mellem grammatiske og semantiske relationer: S-V-O = Agent-Prædikant-Patient. Jf det prototypiske 1-til-1 forhold mellem f.eks subjekt i nominativ = agent-rolle.

³ Infinitiv er den ”nominale” udgave af verbet. Helt indtil 16. århundrede kunne infinitiv bruges som substantiv f.eks. *Li partirs me plaist* (Togebj 1974; 200-201) En rest heraf er også: *le manger*.

1.4 Sprogene:

Germansk: dansk, engelsk, tysk.

Romansk: fransk.

SVO-sprog: dansk, engelsk, fransk.

SOV-sprog: tysk

Dansk:

Grundstruktur CP⁴: (1) Romerne undertrykker gallerne. (SVO)

Grundstruktur DP: (2) Romernes undertrykkelse af gallerne. ("SVO")

Engelsk:

Grundstruktur IP: (1) The Romans oppress the Gauls. (SVO)

Grundstruktur DP: (2) The Romans' oppression of the Gauls. ("SVO")

Fransk:

Grundstruktur IP: (1) Les Romains répriment les Gaulois. (SVO)

Grundstruktur DP : (2) "SVO"-struktur ikke mulig.

Tysk:

Grundstruktur CP: (1) Die Römer unterdrücken die Gallier. (SVO)

Grundstruktur DP: (2) Cäsars Unterdrückung der Gallier. ("SVO", kun hvis agenten er et proprium eller pronomen)

⁴ Som Sten gennemgik til det første projektmøde, er der brug for CP-niveauet i den danske sætning, fordi dansk er et V2-sprog. Det samme gælder tysk. Moderne fransk og moderne engelsk er ikke V2-sprog, og man kan da udelade CP-niveauet i træerne for de tilsvarende sætningseksempler i disse sprog.

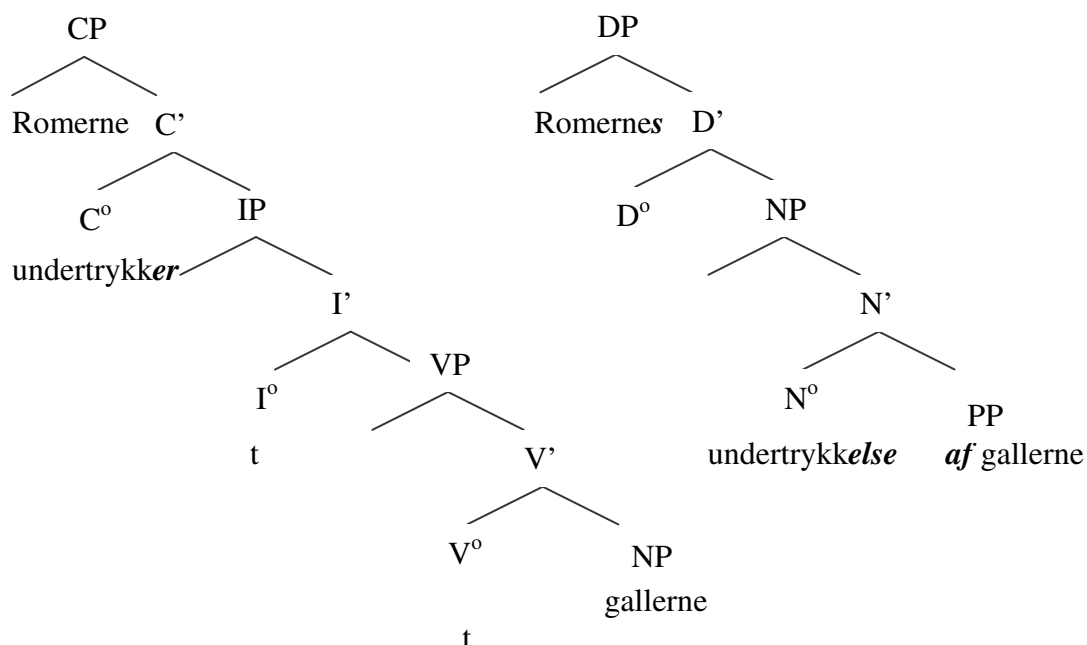
1.5 Den kanoniske argumentstruktur i SVO-sprog:

Grammatiske relationer	Subjekt	Verbal	Objekt
Semantiske relationer	Agent	Prædikat	Patient

(1) CP: Romerne undertrykker gallerne. (SVO)

(2) DP: Romernes undertrykkelse af gallerne. ("SVO")

Den syntaktiske struktur (SVO) er den samme i både sætningen (CP) og nominalsyntagmet (DP). Her eksemplificeret ved syntaktiske træer:

Lighed: - SVO-struktur.

Forskelle: - "Subjektet" udtrykkes som hhv. nominativ og genitiv.

- "Verbalet" udtrykkes som hhv. verbal og substantiv.

- "Objektet" udtrykkes som hhv. akkusativ og præpositionalsyntagme.

2.1 Argumentstruktur (Distribution):

Mulige argumentstrukturer i DP med tre led:	"SVO" (1)	"OVS" (2)	"VOS" (3)	"SOV" (4)	"VSO" (5)	"OSV" (6)
Dansk	X	X	X			
Engelsk	X	X	X		X	
Tysk	X		X			
Fransk			X		X	

Dansk:

- (1) Romernes undertrykkelse *af* gallerne. (Kun "SVO" fortolkning)
- (2) Bibelens nyoversættelse *ved* Jens Nielsen. ("OVS")
- (3) Oversættelse af bogen *ved* Jens Nielsen. ("VOS")

Engelsk:

- (1) The Romans' oppression *of* the Gauls. ("SVO")
- (2) The Gauls' oppression *by* the Romans. ("OVS").
- (3) The oppression *of* the Gauls *by* the Romans. ("VOS")
- (5) The oppression *by* the Romans *of* the Gauls. ("VSO")

Tysk:

- (1) Cäsars Unterdrückung der Gallier. ("SVO")
- (3) Die Unterdrückung der Gallier *durch* die Römer. ("VOS")

Fransk:

- (3) La répression *des* Gaulois *par* les Romains. ("VOS")
- (5) L'achat *par* Pierre *d'*un cadeau *pour* Ève. ("VSOO") (Kjærsgaard 1995 ;158).

		Prænominal genitiv (syntetisk)	Postnominal genitiv (analytisk)	Agent-indikator
Germansk	Dansk	X		<i>af, (fra, ved)</i>
Germansk	Engelsk	X	X	<i>by, (of)</i>
Germansk	Tysk	X	X	<i>von, (durch)</i>
Romansk	Fransk		X	<i>par⁵, (de)</i>

Som det fremgår af skemaet ligger dansk og fransk sig i hver sin ende af spektret. Det er da også de sprog, der både geografisk og sprogligt set ligger længst fra hinanden. På fransk følger det komplekse nominalsyntagme typisk en "VOS"-struktur, mens dansk følger en "SVO"-struktur. Engelsk og tysk placerer sig midt imellem, idet både "VOS" og "SVO" er mulig i komplekse nominalsyntagmer. På engelsk og tysk har nominalsyntagmet to strukturelt forskellige repræsentationer for genitiv (jf. saksisk genitiv og normannisk genitiv).

	"SVO"-model (N's + N)	"VOS"-model (N + præp + N)
Dansk	X	
Engelsk	X	X
Tysk	X	X
Fransk		X

⁵ *Par* er kun mulig, når verbalsubstantivet er afledt af et transitivt verbum (jf. at passivering med agent indledt af *par* også kun er mulig med transitive verber) (Stage 1994; 114).

2.2 Sammensatte DP'er:

Sammensat DP:	"OV" (1)	"VO" (2)	"SV" (3)	"VS" (4)
Dansk	X	X	X	X
Engelsk	X	X	X	X
Tysk	X	X	X	X
Fransk	?	X	X	X

Dansk:

- (1) **En dåseåbner.** ("OV")
- (2) Bankekød. ("VO")
- (3) Et vandløb. ("SV")
- (4) En flyvende tallerken. ("VS")

Engelsk:

- (1) **A tin opener.** ("OV")
- (2) A milking cow. ("VO")
- (3) A gunshot. ("SV")
- (4) A flying saucer. ("VS")

Tysk:

- (1) **Ein Dosenöffner.** ("OV")
- (2) Ein Lesebuch. ("VO")
- (3) Ein Kanonenschuss. ("SV")
- (4) Eine fliegende Untertasse. ("VS")

Fransk:

- (1) "OV" ??
- (2) **Un ouvre-boîte.** ("VO")
- (3) Des soucoupes volantes. Un cerf-volant. ("SV")
- (4) Un rendez-vous. ("VS")

"VO"-struktur i det danske (*bankekød*), engelske (*milking cow*) og tyske (*Lesebuch*) er ikke helt parallelle med det franske (*ouvre-boîte*).

3.1 Argumentstruktur (Manifestation):

Agent-rollens mulige manifestation (udover nom.):	Objekt med infinitiv	Subjektiv genitiv	Dativ	Adjektiv
Dansk	X	X		X
Engelsk	X	X		X
Tysk	X	X		X
Fransk	X	X	X	X

Akkusativ med infinitiv:

Dansk: Jeg så [*ham* komme].
 Engelsk: I saw [*him* come].
 Tysk: Ich sah [*ihn* kommen].
 Fransk: Je vois [*les enfants* venir].

Subjektiv genitiv :

Dansk : *Romernes* undertrykkelse.
 Engelsk : *The Romans'* oppression.
 Tysk : *Luthers* Übersetzung. (Steffens oplæg; 4)
 Fransk: *La confirmation du gouvernement.* (Pedersen et al. 1998; 443)

Dativ :

Fransk : *Cela lui* fait penser à son enfance⁶.
 Et *lui* de parler. ?? (Og så talte han.)
 Tysk: Ich helfe *ihm* tragen.

Adjektiv :

Dansk: Den *tyske* jødeforfølgelse. ("SOV")
 Engelsk: The *German* persecution of the Jews. ("SVO")
 Tysk: Die *deutsche* Judenverfolgung. ("SOV")
 Fransk: La répression *estudiantine* du gouvernement chinois. ("VOS")
 La contestation *estudiantine* contre la guerre au Vietnam. ("VSO")
 (google)

⁶ DFS 1996; 146)

4.1 Diateseformer som passiv- og kausativkonstruktioner.

→ **Argument-mobilitet.**

→ **Argument-ustabilitet:**

- Undertrykkelse af argument → aftransivering (passiv)
- Fremhævelse af argument → transivering (kausativ).

4.2 Kausativkonstruktioner:

Kausativkonstruktionen tilføjer et argument – f.eks fra intransitiv til transitiv. I det danske eksempel er *Han* subjekt, mens *børnene* fungerer som objekt for *lod* samtidig med at det udfylder subjektrollen for *vente*.

Dansk:	Han lod <u>børnene</u> vente.
Engelsk:	He let <u>the children</u> wait.
Tysk:	Er hat <u>die Kinder</u> warten lassen.
Fransk:	Il a laissé <u>les enfants</u> attendre.

4.3 Pronominalisering af kausativkonstruktioner:

Både det bundne og det ubundne DP kiler sig ind mellem det kausative verbum og infinitiven (vel at mærke uden *at*, *to*, *de* og *zu*).

Dansk:	Han lod <u>dem</u> vente.
Engelsk :	He let <u>them</u> wait.
Tysk:	Er hat <u>sie</u> warten lassen.
Fransk :	Il <u>les</u> a laissé attendre.

Fransk er det eneste af sprogene, der har en kausativkonstruktion, hvor hverken det bundne eller det ubundne DP kan bryde ind. Det drejer sig om konstruktionen *faire* + infinitiv:

Il fait tomber son crayon. → Il le fait tomber. (Pedersen et al. 1998; 401)

Faire + infinitiv fungerer som en fast enhed: det bundne pronomen flytter op foran det finite verbum, mens det ubundne DP bliver stående på sin sætningsfinale plads.

Undtagelse herfra er nægtelsen og imperativ:

Fais-le tomber !
Il ne fait pas tomber son crayon.

4.4 Passivkonstruktioner:

Man kan sige, at verbet aftransiveres – dvs går fra transitiv til intransitiv status, eftersom det logiske subjekt går fra argument til adjunkt status eller helt udelades.

- Dansk: Gallerne blev undertrykt af romerne. (OVS)
- Engelsk: The Gauls were oppressed by the Romans. (OVS)
- Tysk: Die Gallier wurden von den Römern unterdrückt. (OVS)
- Fransk: Les Gaulois étaient réprimés par les Romains. (OVS)

Fransk og engelsk bruger hhv. *être* og *to be* ved både tilstand og proces.

Tysk og dansk skelner mellem tilstand og proces ved at bruge hhv. *sein/være* for at indikere tilstand og *werden/blive* for at indikere proces → passiv (jf. Palmer 1994; 138⁷)

- Dansk: Da jeg kom kl. fem, var døren lukket (tilstand), men jeg ved ikke, hvornår den blev lukket (proces).
- Engelsk: When I came at five, the door was shut (tilstand), but I don't know when it was shut (proces)
- Tysk: Als ich um fünf kam, war die Tür geschlossen (tilstand), aber ich weiss nicht, wann sie geschlossen wurde (proces).
- Fransk: Lorsque je suis venu à cinq heures, la porte était fermée (tilstand), mais je ne sais pas quand elle a été fermée (proces).

4.5 Upersonlige konstruktioner:

I de upersonlige konstruktioner står det logiske subjekt efter det finitte verbal ligesom i passivkonstruktioner.

- Dansk: Der kom tre mænd. (Ingen synlig kongruens i moderne dansk)
(Ældre dansk: Der komme tre mænd. (V kongruerer med det egentlige subjekt))
- Engelsk: There were three men. (V kongruerer med det egentlige subjekt)
- Tysk: Es kamen drei Männer. (V kongruerer med det egentlige subjekt)
- Fransk: Il est venu trois hommes. (V kongruerer med det foreløbige subjekt).
(Blinkenberg 1928; 82, DFS 1996; 61)

⁷ Det tyske og engelske eksempel er fra Palmer (1994). Det tilsvarende eksempel fra dansk og fransk er min oversættelse.

Bibliografi:

- Blinkenberg, Andreas (1928): *L'ordre des mots en français moderne*. Bianco Lunos Bogtryggeri, København.
- Croft, William (1991): *Syntactic Categories and Grammatical Relations. The Cognitive Organization of Information*. The University of Chicago Press, Chicago.
- Grimshaw, Jane (1990): *Argument Structure* (Linguistic Inquiry Monograph Eighteen). Massachusetts Institute of Technology, Cambridge, Massachusetts.
- Herslund, Michael (red.) (1996): *Det franske sprog. Kapitel III. Valens og transitivitet*. Handelshøjskolen i København.
- Herslund, Michael (1997): "Typological Remarks on Complex Noun Phrases in Danish" (pp. 37-58). In: *The Valency of Nouns*. Kan Van Durme (Ed.), Odense Working Papers in Language and Communication, No. 15, April 1997.
- Kjærsgaard, Poul Søren (1995): *Fransk grammatik i hovedtræk*. Odense Universitetsforlag, Odense.
- Korzen, Iørn (2005): "Endocentric and Exocentric Languages in Translation" (pp. 21-37). In *Perspectives: Studies in Translatology*. Vol. 13, No. 1.
- Palmer, Frank Robert (1994): *Grammatical roles and relations*. Cambridge Textbooks in Linguistics. Cambridge University Press, Cambridge.
- Pedersen, John, Spang-Hanssen, Ebbe & Vikner, Carl (1998): *Fransk grammatik*. Akademisk forlag. Universitetsforlaget i København, Nørhaven A/S, Viborg.
- Searle, John R. (1972): "Chomsky's Revolution in Linguistics". The New York Review of Books. http://www.chomsky.info/on_chomsky/19720629.htm
- Stage, Lilian (1994): "La valence des noms en français" (pp. 93-131). In: *Noun Phrase Structures*. Herslund, Michael (Ed.). Copenhagen Studies in Language 17. Samfundslitteratur. Narayane Press, Gylling.
- Togebj, Knud (1974): *Précis historique de grammaire française*. Akademisk Forlag, Odense.
- Togebj, Ole (2003): *Fungerer denne sætning? - Funktionel dansk sproglære*. Gads Forlag, København.